

אוניברסיטת בר-אילן

אוצר מילים ומודעות מטא-לשונית בקרב ילדים
חד לשוניים ודו לשוניים בגילאי הגן

תמרה גולדשטיין

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
בביה"ס לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

אוצר מילים ומודעות מטא-לשונית בקרב ילדים חד-לשוניים ודו-לשוניים בגילאי הגן

בספרות המחקרית בנושא דו-לשוניות ישנו עיסוק רב בסוגיית המודעות למבנה השפה. אולם, ספורים המחקרים בהם נבחנו הקשרים בין היכולות המטא-לשוניות השונות לבין ידע באוצר מילים. המחקר הנוכחי בחן את הקשר בין שלוש יכולות מטא-לשוניות (מודעות מורפולוגית, תחבירית ולקסיקאלית) לבין אוצר מילים (הבנה והפקה של שמות עצם ופעלים). משתתפי המחקר הם ילדי גן בגילאי 5-6 המחולקים לשלוש קבוצות: 32 ילדים חד-לשוניים, 17 ילדים דו-לשוניים סימולטניים דוברי רוסית-עברית, ו-21 ילדים דו-לשוניים עוקבים דוברי רוסית-עברית. כאשר נעשתה הערכה בשתי השפות, דו-לשוניים עוקבים הצליחו פחות במבחני אוצר המילים בעברית לעומת חד-לשוניים בעוד דו-לשוניים סימולטניים תפקדו בדומה לחד-לשוניים חוץ מתפקודם במבחן הבנת פעלים. ניתוח איכותני של תשובות הילדים במבחני ההפקה של שמות עצם ופעלים חשף דפוס תשובות שונה בין דו-לשוניים עוקבים לחד-לשוניים, כך שחד-לשוניים הפיקו יותר טעויות קרובות לשדה הסמנטי של מילת המטרה (למשל, מילה נרדפת), בניגוד לדו-לשוניים עוקבים, אשר הפיקו טעויות רחוקות יותר מהשדה הסמנטי (למשל, טעויות אסוציאטיביות). נמצא הבדל מטא-לשוני מובהק במטלת המודעות המורפולוגית בלבד, כך שילדים חד-לשוניים וילדים דו-לשוניים סימולטניים הצליחו יותר במטלה זו לעומת ילדים דו-לשוניים עוקבים. כמו כן, בקרב חד-לשוניים, הבנה של שמות עצם ופעלים הצליחה לנבא 20% מהשונות במטלת המודעות התחבירית. בקרב הילדים הדו-לשוניים, ההנחה התיאורטית הייתה כי ידע באוצר מילים ב-L1/רוסית יכול לנבא יכולות מטא-לשוניות, בעוד שהיכולות המטא-לשוניות יכולות לנבא ידע באוצר מילים ב-L2/עברית. מחד גיסא, לא נמצאו הבדלים מובהקים עבור L1, מאידך גיסא נמצא כי מודעות לקסיקאלית ב L2 יכולה לנבא 41.3% מהשונות באוצר מילים בקרב ילדים דו-לשוניים עוקבים. בעבודה ניזונים הסברים תיאורטיים והשלכות הנוגעות לקשרים דו-כיווניים אפשריים בין היכולות המטא-לשוניות השונות לבין ידע באוצר מילים.